

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NÔNG THỊ THUÝ HƯƠNG

**NHÂN VẬT NGƯỜI PHỤ NỮ MƯỜNG
TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA HÀ THỊ CẨM ANH**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Thái Nguyên - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NÔNG THỊ THUÝ HƯƠNG

NHÂN VẬT NGƯỜI PHỤ NỮ MUỖNG
TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA HÀ THỊ CẨM ANH

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 82 20 121

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Trần Thị Việt Trung

Thái Nguyên - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Nông Thị Thuý Hương

LỜI CẢM ƠN

Bằng sự kính trọng và lòng biết ơn sâu sắc, em xin chân thành cảm ơn **PGS.TS Trần Thị Việt Trung**, người đã tận tình, chu đáo, trách nhiệm hướng dẫn và giúp đỡ em trong suốt quá trình thực hiện luận văn.

Em xin chân thành cảm ơn Ban Giám Hiệu, các thầy cô giáo trong khoa Ngữ văn, khoa Sau đại học, cán bộ phòng Quản lí khoa học trường Đại học sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi cho em trong cả quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã quan tâm, động viên, giúp đỡ em trong thời gian nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2018

Tác giả luận văn

Nông Thị Thuý Hương

MỤC LỤC

	Trang
Trang bìa phụ	
Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích, đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	9
5. Phương pháp nghiên cứu	9
6. Đóng góp của luận văn	9
7. Cấu trúc của luận văn	10
NỘI DUNG	11
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ VĂN XUÔI DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI VÀ NỮ NHÀ VĂN DÂN TỘC MƯỜNG HÀ THỊ CẨM ANH	11
1.1. Vài nét khái quát về văn xuôi dân tộc thiểu số thời kỳ hiện đại	11
1.2. Nữ nhà văn dân tộc Mường Hà Thị Cẩm Anh	19
*Tiểu kết chương 1	26
Chương 2. NGƯỜI PHỤ NỮ MƯỜNG - NHÂN VẬT TRUNG TÂM TRONG SÁNG TÁC CỦA HÀ THỊ CẨM ANH	27
2.1. Nhân vật trung tâm trong sáng tác của Hà Thị Cẩm Anh	27
2.1.1 Khái niệm “nhân vật”	27
2.1.2 Nhân vật trung tâm – người phụ nữ Mường trong sáng tác của Hà Thị Cẩm Anh	27

2.2 Những nhân vật phụ nữ với vẻ đẹp truyền thống mang đậm bản sắc văn hoá Mường.....	29
2.2.1 Vẻ đẹp về ngoại hình	29
2.2.2 Vẻ đẹp nội tâm - thứ nhan sắc vững bền của người phụ nữ xứ Mường..	35
2.3. Những thân phận, những bi kịch cá nhân của những người phụ nữ Mường trong cuộc sống thời kỳ hiện đại.....	41
* Tiểu kết chương 2	55
Chương 3. MỘT SỐ PHƯƠNG DIỆN NGHỆ THUẬT TIÊU BIỂU TRONG QUÁ TRÌNH XÂY DỰNG HÌNH TƯỢNG NHÂN VẬT NGƯỜI PHỤ NỮ	57
3.1 Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật và ngôn ngữ nhân vật	57
3.1.1 Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật	57
3.1.2 Ngôn ngữ nhân vật.....	62
3.2 Nghệ thuật xây dựng cốt truyện và tình huống truyện	68
3.2.1. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện	68
3.2.2. Nghệ thuật tạo dựng tình huống truyện	79
* Tiểu kết chương 3	88
KẾT LUẬN	89
TÀI LIỆU THAM KHẢO	92
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1 Văn học dân tộc thiểu số (DTTS) là một bộ phận quan trọng của văn học Việt Nam một nền văn học phong phú và giàu bản sắc. Trong diện mạo của nền văn xuôi Việt Nam hiện đại thì văn xuôi các DTTS có một vẻ đẹp riêng, sắc thái riêng. Các nhà văn DTTS đã luôn có ý thức tạo nên một tiếng nói văn chương của chính dân tộc mình trên cơ sở luôn hướng ngòi bút của mình và việc phản ánh cuộc sống, con người và hiện thực miền núi một cách say sưa và tự hào. Những sáng tác của họ là những tấm gương phản chiếu vẻ đẹp bản sắc văn hoá của dân tộc mình, gương mặt con người và thiên nhiên miền núi của mình. Nghiên cứu các tác phẩm của các nhà văn như: Bàn Tài Đoàn, Nông Minh Châu, Triều Ân, Vi Hồng, Vi Thị Kim Bình, Y Diêng, Mã A Lềnh, La Quán Miên, Inrasara, Y Phương, Lò Ngân Sủn, Cao Duy Sơn, Hà Lâm Kỳ, Hlinh Niê, Niê Thanh Mai, Bùi Thị Như Lan...v.v...chúng ta đều thấy được vẻ đặc trưng của tâm hồn, tính cách của người miền núi nói chung, của từng dân tộc nói riêng. Bên cạnh các nhà văn dân tộc thiểu số có tên tuổi thì ta không thể không nhắc đến Hà Thị Cẩm Anh - một cây bút văn xuôi tiêu biểu của xứ Mường - đặc biệt là trong khoảng thời gian 20 năm trở lại đây.

1.2. Những sáng tác của Hà Thị Cẩm Anh đã góp phần vào sự phát triển của văn xuôi DTTS trong thời kỳ Đổi Mới - với một phong cách riêng mang đậm bản sắc văn hóa Mường. Bản sắc Mường được thể hiện trong những trang viết của Hà Thị Cẩm Anh ở cảm hứng viết về thiên nhiên, con người và những phong tục tập quán của dân tộc Mường cùng cuộc sống của cộng đồng Mường thời kỳ hiện đại. Nhà văn đã thổi hồn dân tộc vào trang viết của mình nhờ việc sử dụng ngôn ngữ mang đậm bản sắc Mường, những câu văn mang âm hưởng sử thi, những câu chuyện cổ dân gian Mường và một thế giới nhân vật phong phú, đa dạng trong cộng đồng Mường, góp phần tạo nên nét độc đáo riêng cho văn xuôi các DTTS Việt Nam. Đặc biệt trong thế giới nhân vật của nhà văn nổi bật lên là hình tượng nhân vật người phụ nữ dân tộc Mường. Đây là một hình tượng nghệ thuật tiêu biểu, có vai trò quan trọng trong sáng tác của bà, thể hiện rõ tư tưởng nghệ thuật và phong cách nghệ thuật của nữ nhà văn. Do đó, nghiên cứu về nhân vật người phụ nữ Mường trong truyện ngắn của Hà Thị Cẩm Anh cũng chính là đã đi vào nghiên

cứu phần cơ bản nhất trong các tác phẩm của nhà văn; nghiên cứu những mặt sáng tạo, mặt thành công (cũng như hạn chế) trong quá trình sáng tác của bà. Đồng thời, qua đó cũng thấy được rất rõ những quan niệm rất truyền thống nhưng cũng rất hiện đại và mới mẻ của bà trong quan niệm về con người, về cuộc sống và việc phản ánh hiện thực một cách đa chiều, đa góc cạnh của bà trong tác phẩm.

1.3 Nghiên cứu về nhân vật người phụ nữ Mường trong các sáng tác của Hà Thị Cẩm Anh là một việc làm có ý nghĩa thực tiễn. Bởi nó sẽ góp phần vào việc nghiên cứu về văn chương các dân tộc thiểu số Việt nam hiện đại nói chung và góp phần nghiên cứu về chân dung con người dân tộc thiểu số nói riêng – thông qua nhân vật người phụ nữ - những người luôn gìn giữ những nét đẹp của bản sắc văn hoá dân tộc, nhưng cũng là những người chịu tác động nhiều nhất của những mặt tốt đẹp, thuận lợi cũng như mặt lạc hậu, tiêu cực của xã hội từ xưa cho tới nay. Thông qua đó, chỉ ra những sáng tạo, những cái mới trong việc phản ánh nội dung cũng như trong nghệ thuật viết truyện của nữ nhà văn dân tộc Mường này; cũng như sự thể hiện quan điểm nghệ thuật của tác giả về việc phản ánh con người và hiện thực vào trong các sáng tác của mình thời kỳ Đổi Mới.

1.4 Bản thân tôi là người con của dân tộc Tày, là một giáo viên giảng dạy Ngữ văn của trường Phổ thông Vùng cao Việt Bắc, một trường dân tộc miền núi có nhiệm vụ đào tạo con em các dân tộc thiểu số khu vực miền núi phía Bắc, chúng tôi muốn nghiên cứu về văn xuôi dân tộc thiểu số Việt Nam nói chung và nghiên cứu về hình tượng nhân vật người phụ nữ Mường trong truyện ngắn của Hà Thị Cẩm Anh nói riêng - nhằm góp phần khẳng định những vẻ đẹp truyền thống cũng như vẻ đẹp hiện đại của con người dân tộc thiểu số ngày nay, cùng những thách thức khó khăn mà họ phải đối mặt, nhằm giáo dục các thế hệ học sinh người dân tộc thiểu số luôn biết trân trọng, bảo tồn, phát huy những giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc mình trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế của đất nước.

Từ những lý do trên, cùng với niềm yêu thích say mê các sáng tác của Hà Thị Cẩm Anh - tôi mạnh dạn lựa chọn vấn đề “*Nhân vật người phụ nữ Mường trong truyện ngắn Hà Thị Cẩm Anh*” làm đề tài nghiên cứu cho luận văn của mình.

2. Lịch sử vấn đề

Trong đội ngũ các nhà văn dân tộc thiểu số với các tên tuổi quen thuộc như:

Nông Minh châu, Vi Hồng, Vi Thị Kim Bình, Ma Trường Nguyên, Cao Duy Sơn, Mã A Lềnh, Inrasara, La Quán Miên, Đoàn Ngọc Minh... thì Hà Thị Cẩm Anh - nhà văn dân tộc Mường trong 20 năm trở lại đây đã gặt hái được khá nhiều thành công, nhưng cũng lặng lẽ khiêm nhường như bà - văn chương của bà vẫn còn như là một “mảnh trời riêng” chưa được nhiều người chú ý nghiên cứu, đánh giá. Tên tuổi và sự nghiệp của bà chủ yếu mới chỉ được một số nhà văn, nhà phê bình đề cập đến trong một số bài báo, hoặc trong lời giới thiệu, lời tựa các tập truyện ngắn của nhà văn khi ra mắt hoặc được nhắc tới trong các công trình nghiên cứu chung về văn xuôi DTTS. Cho tới nay chúng tôi mới thông kê một số bài viết đề cập trực tiếp đến sáng tác của Hà Thị Cẩm Anh trong đó có nhắc tới những nhân vật người phụ nữ trong sáng tác của bà.

2.1. Những ý kiến chung về sáng tác của Hà Thị Cẩm Anh

Hà Thị Cẩm Anh được biết đến với cái tên “Nhà văn của thung lũng Si Dồ” bởi hầu hết các sáng tác của bà đều gắn với không gian của *Mường Dồ*, *Mường Danh*, *Mường Phất*. Đó là tên đất, tên rừng nơi nhà văn sinh ra và lớn lên. Vì thế trong bài viết ***Đọc truyện ngắn của Hà Thị Cẩm Anh***, Đỗ Đức đã khẳng định: “*Hà Thị Cẩm Anh, chị người Mường. Mảnh đất chị chọn cho văn chương là Mường Vang, là làng Chiềng, là thung lũng Si Dồ - Xứ Thanh*” [13]. Còn tác giả Nguyễn Tĩnh trong bài ***Hà Thị Cẩm Anh và thung lũng Si Dồ*** thì cho rằng Hà Thị Cẩm Anh đã tìm thấy “*cái Mường trong văn học*” rất riêng: “*Có một thung lũng Si Dồ trong tác phẩm của Hà Thị Cẩm Anh đang rõ nét được khắc họa. Nó là hình bóng quê nhà bản Mường mà nhà văn gửi gắm. Là những câu chuyện của trai Mường yêu gái Mường gặp bao trắc trở phản bội nhưng vượt lên số phận để có tình yêu hồn hậu thủy chung của người Mường. Hà Thị Cẩm Anh đã có thung lũng Si Dồ trong tác phẩm của mình đó là quê hương không có ở ngoài đời*” [44]. Từ tình yêu với mảnh đất xứ Mường nhà văn đã trải lòng: “*Tôi buâng khuâng đi giữa đất Mường ở thung lũng Si Dồ với các truyện ngắn: Đêm tháng tám. Ngôi nhà sàn cũ kỹ. Đêm khuya luông dành cho người chết. Cây gôi già tàn tật. Thăng Chinh góc. Chuyện xưa... cùng với sự phập phồng, niềm vui và nỗi buồn của tác giả với cuộc đời*” [13]. Từ sự trải lòng ấy nhiều tập truyện ngắn được ra đời. Đọc các tác phẩm của nhà văn và cảm nhận thấy các truyện ngắn được viết nên

thật tự nhiên - như hơi thở - như là chính cuộc sống vậy. Như nhận xét về tập truyện ngắn **Nước mắt của đá**, Lã Thanh Tùng cho rằng: *“Trên tay các bạn đang là máu thịt chị, bảy truyện ngắn tròn trịa, ấm nóng, bảy tiếng thở dài và bảy bài ca u buồn...Bảy truyện ngắn trong tập Nước mắt của đá giống như bảy chú lùn siêng năng kết đoàn cùng xây đắp một tổ ấm ngăn nắp mời gọi, để mỗi độc giả khi lạc vào có thể tự mình thể nghiệm một vai Bạch Tuyết ê chề mà hạnh phúc”* [44].

Còn trong bài viết **Văn học hiện đại dân tộc Mường: những khuôn mặt** thì tác giả Nguyễn Thị Thu Hiền lại khẳng định sức sáng tạo bất ngờ và mạnh mẽ, dữ dội của Hà Thị Cẩm Anh: *“Ở tuổi 16, chị đã có Thím cò khoai gây dư luận văn chương tỉnh Thanh, có mặt trong nhóm văn học Ngọc Trạo miền Tây Thanh Hóa. Bằng đi thời gian dài vì sự vất vả của cuộc sống chị không viết. Năm 1998, Hà Thị Cẩm Anh cầm bút trở lại và lần này thì quyết liệt. Có ai ngờ người phụ nữ đã bước vào tuổi “lục thập hoa giáp” lại có một trận maratông trong văn chương và gây bất ngờ như vậy. Những gì chất chứa trong con người chị đã bùng như nham thạch núi lửa tuôn trào. Chị viết liên tục, sôi động và trầm lắng những gì đã quan sát, trải nghiệm, để những **Đêm Khua Luống dành cho người chết, Ngôi nhà sàn cũ kĩ, Gốc gọi xù xì...để lại nhiều dư ba trong bạn đọc**”* [16].

Có thể thấy bằng tình yêu, sự gắn bó với quê hương, với vùng đất xứ Ba Mường nhà văn Hà Thị Cẩm Anh đã tạo được tiếng nói riêng cho văn chương của mình một cách đáng tự hào. Như tác giả Thy Lan khi đọc tập truyện ngắn **Một nửa người đàn bà** của Hà Thị Cẩm Anh đã nói rằng :*“Văn chương chị trong trẻo, tự nhiên như nước suối, lại phong phú mượt mà như lá rừng, dung dị như nhà sàn, bếp lửa, đôi khi cũng dữ dội như suối dâng, thác đổ và trần trụi, hoang dã như cây cổ thụ ngàn năm. Đọc truyện ngắn Hà Thị Cẩm Anh ta có được cái say của hương rượu cần, ta nhìn thấy cái băng lạnh của gió thổi, mây bay, cái trùng điệp và vững trãi của núi cao, rừng rậm”* [23]. Đúng là như vậy: *“Chín truyện ngắn của Hà Thị Cẩm Anh trong tập Một nửa của người đàn bà là chín cung bậc tình yêu núi rừng, yêu con người. Nhà văn đã phóng bút bằng tâm hồn, ký ức và trải nghiệm”* [23].

Trong bài viết **Hà Thị Cẩm Anh với những chuyện ở thung lũng Si Đồ** của PGS. TS Hoà Diệu Thuý đã nhận định: *“Người con của xứ sở mụ Dạ Dân của ậu mo,*